

Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет
Кафедра фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«ОРГАНІЗОВАНА ЕКОНОМІЧНА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ»

Студенки 1 курсу магістратури
групи ФЕБм - 12
Галузі знань 1801 – специфічні категорії
Спеціальності 8.18010014 “Управління
фінансово-економічною безпекою”
Герун Людмили

Керівник _____

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

м. Тернопіль – 2016 рік

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. СУТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ЇЇ КЛЮЧОВІ ОЗНАКИ.....	5
2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ.....	16
3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ.....	25
ВИСНОВКИ:	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	34

ВСТУП

Соціальну значимість сучасної української організованої злочинності, яка характеризується зростанням активного впливу на динаміку розвитку криміногенних процесів, не можна недооцінювати. Організована злочинність набула домінуючого впливу на формування кримінального середовища, стала невід'ємним соціальним чинником суспільного життя, вона негативно впливає на формування суспільної свідомості, має свої моральні цінності та моральні підвалини. **Актуальність теми** дослідження полягає у відсутності чіткої та злагодженої системи заходів попередження та профілактики організованої злочинності в Україні, що передбачає створення необхідності вдосконалення механізмів протидії даному явищу в Україні, основною складовою яких є активна політика держави у сфері боротьби та протидії організованій злочинності в Україні.

Якщо ж говорити про особливості подолання організованої злочинності в Україні, то «проблемність» нормативно-правового забезпечення зростає в декілька разів. Викликано це тим, що поряд із постійними змінами у законодавстві виникають додаткові труднощі, які пов'язані з ідентифікацією проявів корупції у сфері боротьби та протидії організованій злочинності в Україні, що формують загрозу для економічної безпеки. Проблема формування ефективного законодавства та, відповідно, правозастосування у даній сфері для України залишається актуальною. Це викликало необхідність проведення дослідження процесу особливостей розвитку організованої злочинності в Україні.

Питання розвитку організованої злочинності, формування заходів попередження та профілактики організованої злочинності в Україні в контексті забезпечення економічної безпеки та протидії правопорушенням у цій сфері є **об'єктом дослідження** багатьох науковців. Цій проблематиці присвячені праці, зокрема, Бойко А.М., Голіної В.В., Катеринчука І., Кузьміна С.А., Новицького Г.В., Чебана В.В. та ін. Незважаючи на досить велику кількість публікацій, а також враховуючи останні зміни, що відбулися в законодавстві з

даної проблематики, питання протидії формування заходів попередження та профілактики організованої злочинності в Україні потребують додаткового розгляду.

Мета і завдання дослідження. Метою даної курсової роботи є узагальнення підходів, що визначились на теперішній час стосовно шляхів протидії та боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Для досягнення даної мети сформульовано такі **завдання**:

- здійснити дослідження розвитку організованої злочинності на міжнародному рівні;
- провести аналіз організованої злочинності на сучасному етапі розвитку України в умовах економічної кризи;
- проаналізувати положення чинного законодавства, а також основних науково-методологічних та теоретико-аналітичних доробок у наукових працях, що мають на меті вивчення процесу боротьби та протидії організованим злочинності в Україні в контексті економічної безпеки;
- запропонувати шляхи протидії організованим злочинності, а також окреслити напрямки реалізації політики держави у сфері боротьби та протидії організованим злочинності в Україні у контексті забезпечення економічної безпеки.

Предметом дослідження виступає феномен організованої злочинності як загрози економічній безпеці.

Об'єктом дослідження є механізм протидії та боротьби з організованою злочинністю в Україні.

1. СУТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ПОНЯТТЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ, ЇЇ КЛЮЧОВІ ОЗНАКИ

Поняття «організована економічна злочинність» склалося в кримінологічній та кримінально-правовій літературі, у зв'язку з чим несе на собі відбиток вузько дисциплінарного підходу. Термін «злочинність» вже виключає (або, принаймні, утрудняє) аналіз цього явища як соціально нейтрального, виводячи його за рамки соціальної структури. Епітет «організована» лише вводить якісну відмінність від загально-кримінальної, вуличної, ситуаційної злочинності. З урахуванням викладеного, навіть умовне використання цього усталеного терміна в рамках правового дослідження не можна визнати коректним. Пропонований мною в якості альтернативи термін «кримінальний бізнес» відображає сутність явища, але не надто зручний для цілей роботи, оскільки майже всі джерела дослідження спираються на традиційну термінологію.

У кримінально-правовій, економічній та кримінологічній літературі термін «організована економічна злочинність» використовується в декількох значеннях. Він може позначати соціальне явище; сукупність осіб (злочинну групу), систему зв'язків та відносин, форму діяльності. Наприклад, визначення Джужа О. містить вказівку на соціальний феномен, соціальні зв'язки та сфери дії: організована злочинність - «явище, що характеризується стійким загально-регіональним і міжрегіональним зв'язком злочинних груп, формувань і напрямів злочинної діяльності, замкнутим на відносно велику соціальну групу» [6, с. 16-17]. Водночас Бойко А. представляє організовану економічну злочинність як «соціально-економічний процес обігу злочинного капіталу в кримінальній сфері з залученням широких верств населення, з використанням корупції і всього того, що сприяє його нарощуванню і зверненню» [2, с. 189]. Доречно також зазначає Голіна В., що організованою злочинністю є «різновид соціальної діяльності певної кількості членів суспільства, спрямованої на постійне отримання доходів, різних вигод, але тільки способами, які самі по собі є злочинними» [5, с. 39].

Радянська наука сприймала організовану економічну злочинність як «форму соціальної патології, котра виражається у постійному та відносно масовому відтворенні та функціонуванні стійких злочинних співтовариств» [8, с. 30].

Передбачалося, що організованій економічній злочинності притаманні:

1) орієнтування на цінності, які суперечать нормальному суспільству та його культурі;

2) відповідні деградаційні норми поведінки, аморальна система заохочень і покарань;

3) використання недоліків, прогалин, протиріч в економіці, соціальній структурі, в законодавстві, в психіці людей, тобто орієнтація не на світлі, а на темні сторони буття, в чому проявляється бездуховна, агресивна і водночас паразитична природа злочинності взагалі;

4) створення власної, кримінальної бюрократії, політичної та економічної еліти, засобів масової інформації, тобто власної злочинної держави (з усіма її атрибутами). Спочатку елементи мафіозної держави приховані, змішані з нормальною державою (за рахунок корупції чиновників і звичайних службовців), а потім вони прагнуть витіснити останнє, захопити владу в країні в цілому [7, с. 62].

Для кримінально-правового розуміння організованої економічної злочинності характерно виділення наступних її ознак:

- наявність організаційно-управлінської структури, складна ієрархічна градація угруповання з розмежуванням функцій;

- стійкий, планований, законспірований характер діяльності, згуртованість;

- поширення свого впливу на певній (обов'язково визначеній) території, або в певній економічній галузі (монополізація);

- задалегідь планована злочинна поведінка (вчинення дій, залежних від потрібного об'єкта посягання);

- «витяг максимально-можливого прибутку» як основна мета злочинної діяльності;
- активне пропагування злочинної ідеології.

У наведених формулюваннях найбільш яскраво виражена «партійність» кримінально-правового підходу. Визначення будуються на протиставленні. Заздалегідь визначені рамки «чорної» і «білої» економіки, офіційне суспільство апіорі вважається моральним. Хотілося б привести для порівняння перелік ознак будь-якої формальної організації, що дається соціологами:

- наявність цілей діяльності, їх формалізація;
- сукупність функціональних положень, що втілюються в ролях і статусах членів організації та відповідний розподіл відносин влади і підпорядкування;
- наявність норм і правил.

Таким чином, організовані злочинні угруповання, як і інші соціальні організації:

- складається з людей, включених в діяльність;
- виконує значущі зовнішні та внутрішні функції;
- припускає контроль, в тому числі за допомогою культурно-символічних феноменів;
- володіє цільовою орієнтацією [13, с. 216].

Кожна зі сформованих на сьогоднішній день в кримінології моделей інтерпретації організованої економічної злочинності підкреслює який-небудь з істотних її ознак: ієрархічність, формування за етнічним принципом, підприємництво як форма організації діяльності. У той же час, очевидно, що ці підходи не виключають один одного.

Найбільш послідовно аналізує поняття «організована економічна злочинність» Новицький Г., який вважає некоректним його вживання в науковому обігу по ряду причин.

По-перше, будь-яка діяльність є організованою. Такий критерій не дозволяє розмежувати організовані злочинні угруповання ні з іншими

суб'єктами злочинної діяльності, ні з публічними і приватними інституціями, партіями, корпораціями.

По-друге, поняття «організована економічна злочинність» не виділяє приватний об'єкт, який характеризується «дескриптами» - набором виділяючих його істотних ознак.

По-третє, дане поняття наділене рядом певних конотативних значень. Воно являє собою набір соціально негативних характеристик з атрибутом «най» (найнебезпечніша, найбільш деструктивна, тощо).

По-четверте, організована економічна злочинність – побутове поняття, що впливає зі здорового сенсу обивателя. Більш адекватними є терміни «злочинне підприємництво», «злочинний бізнес», «злочинні промисли» [14, с. 88].

Зарубіжні вчені в якості головних виділили самі різні ознаки феномену організованої економічної злочинності. Їх спробував узагальнити і синтезувати американський кримінолог Блокк А. На його думку, економічна функція організованих злочинних угруповань полягає у задоволенні потреби в нелегальних товарах і послугах. Важливу роль відіграють професіоналізм, розподіл ролей, планування, культивування кримінальних цінностей, заходи по нейтралізації кримінального переслідування [18, с. 200].

Італійський юрист Арлаччі П. вважає суттєвим фактором діяльності організованих злочинних угруповань наявність служб зі збору та передачі інформації і турботу про певну зовнішню «законність дій». На її думку «гангстери – це службовці та верховоди багатогалузевого ділового підприємництва (злочинного конгломерату), що надає або який нав'язує своїм клієнтам заборонені законом послуги або товари» [17, с. 19].

Англієць Бойлан С. виділив такі ознаки злочинного співтовариства як не ідеологічність, обмежене членство, прагнення до експансії, використання насильства і корупції, наявність спеціалізації, монополістичної, нормативності [20, с. 201].

Учасники міжнародних конференцій по боротьбі з організованою економічною злочинністю звертають увагу на відтворення в рамках цього явища тоталітарних, тривалих злочинних змов, а також техніки залякування і підкупу [9].

Комісія з вивчення організованої економічної злочинності в США в 1959 році виділила наступні ознаки злочинного синдикату:

- достатньо велика кількість учасників;
- велика різноманітність форм діяльності;
- наявність зв'язків між територіальними групами;
- організація діяльності на декількох незалежних рівнях за принципом вертикального підпорядкування;
- сфера отримання прибутків та здійснення керівництва відокремлена від сфери реалізації безпосередніх злочинних діянь;
- членство пов'язане з виконанням однорідних злочинних дій, які розглядаються в якості головного джерела доходів [16, с. 22].

Ряд авторів демонструють досить радикальні підходи до аналізу організованої економічної злочинності. Шеллі Л. вважає, що організована злочинність не повинна розглядатися як соціальна проблема. На підтримку цієї гіпотези він звертає увагу на великий попит на незаконні товари та послуги, що пропонуються злочинцями, і на відсутність засудження цього виду діяльності в багатьох верствах населення. Він відзначає, що уявлення про «Коза Ностра» ще не означає розуміння особливостей організованої економічної злочинності. Таке уявлення висвічує тільки частину проблеми і не обов'язково найбільш серйозну [21, с. 113]. На думку автора, різноманітність і складність явищ, досліджуваних під ярликом організованої економічної злочинності передбачає, що ясне і точне визначення не може бути ні можливим, ні бажаним. Американський кримінолог Абадіскі Х. писав, що «Організована злочинність – не сфера діяльності, це скоріше техніка насильства, залякування та корупції. Ця техніка може бути застосовна до будь-якого бізнесу або галузі виробництва, які приносять великі прибутки» [16].

Більшість представлених визначень можна піддати критиці, хоча частина ознак повторюється практично у всіх авторів. Один з російських дослідників нарахував близько 50 ознак організованої економічної злочинності, пропонованих в літературі на цю тему і провів аналіз поширеності (питомої ваги) кожного з них [15, с. 230].

Очевидно, що відмежування організованої економічної злочинності від загально кримінальної не розкриває її сутності. Практично всі перераховані вище ознаки організованих злочинних угруповань можуть бути віднесені до легальних корпорацій, спецслужб, політичних партій та профспілок, держав і багатьох інших соціальних організацій. Багато чисельність і різноплановість ознак змушують засумніватися в тому, що вони виділяють, відмежовують явище з ряду інших.

Оскільки організована економічна злочинність детермінована економічними відносинами, при її науковому аналізі можна спиратися не тільки на кримінально-правові, але на економічні та соціологічні підходи.

Проблема організованої злочинності є не тільки теоретичною, а й носить прикладний характер. У багатьох країнах існують юридичні визначення організованої економічної злочинності або пов'язаних з нею форм діяльності. Саме ці визначення покладені в основу правозастосовчої практики, з урахуванням яких засуджуються або залишаються на волі активні учасники організованих злочинних угруповань.

Проблема нормативного визначення організованих злочинних угруповань ширша, ніж проблема боротьби з мафією чи окремими злочинними структурами.

Під формальні ознаки організованих злочинних угруповань можуть підпадати релігійні секти, політичні партії, органи управління тоталітарних держав, профспілкові організації, фінансові піраміди. Найбільш яскраві приклади подібного тлумачення злочинної організації – процеси проти саєнтологів, прокомуністичних партій в США, звинувачення проти ряду

органів фашистської держави в Нюрнберзі, обвинувачення у справі фінансової піраміди «Спейс» чи «МММ», тощо.

Занадто загальні, описові визначення виправдані в соціологічній літературі, але включення їх до нормативних актів створює підґрунтя для цілої системи зловживань.

Проведений порівняльний аналіз кримінального законодавства різних країн дозволив зробити висновки, що такі визначення характерні для країн з тоталітарним або авторитарним режимом. В послідовно демократичних державах законодавець більш обережний. Аналіз нормативних актів показує, що організована злочинність аж ніяк не у всіх країнах виділяється як об'єкт нормативного регулювання. Одні обмежуються застосуванням інституту кримінально-правової співучасті, в той час як інші прийняли по десятку законів, безпосередньо спрямованих на протидію організованій злочинності. Зокрема, в законодавстві Франції, Великобританії, ФРН, Японії немає норм, що криміналізують це явище. Навіть склади, які можуть бути застосовні до організованих злочинних угруповань, сильно різняться. У кримінальному кодексі Франції, який набрав чинності в 1994 році, йдеться про «організовану банду», під якою розуміється «будь-яка сформована група або будь-яку змова з метою підготовки, яка характеризується одним або декількома конкретними діями, одним або декількома злочинними діяннями [1]. У кримінальному кодексі Німеччини виділено «озброєний загін», «кримінальне об'єднання», «терористичне об'єднання».

В Італії з 1956 по 1990 рік було прийнято 16 законодавчих актів з контролю над мафією, але тільки в 1982 році з'явився такий склад злочину як угруповання мафіозного типу. В Кримінальному кодексі Італії вказується, що «Спільнота (асоціація) типу мафії вважається спільнотою злочинного типу в тому випадку, якщо його члени вдаються до усунення або залякуванню інших осіб, щоб домогтися кругової поруки та дотримання закону мовчання з метою вчинення злочинів, оволодіння прямим або непрямим шляхом посадами, що дають можливість управління або контролю за економічною діяльністю, за

розподілом концесій, видачею дозволів, за висновком підрядів і комунальним обслуговуванням, а також для вилучення незаконних прибутків або отримання незаконних привілеїв для себе чи інших осіб» [17, с. 166]. Сама участь в злочинному об'єднанні у кількості трьох і більше осіб карається на строк до 15 років позбавлення волі. Передбачено покарання за приховування мафії. Навіть якщо особа лише підозрюється в належності до мафії, до нього вже можна застосовувати превентивні заходи у вигляді спеціального нагляду і заборони проживання в певній місцевості.

Якщо кримінальний кодекс Італії перераховує ознаки організованої злочинності, то федеральне законодавство США до організованої злочинності відносить конкретні дії, а саме «протиправну діяльність членів високоорганізованої дисциплінованої асоціації, що поставляє незаконні товари та надає незаконні послуги, що включає, але не обмежується цим гральний бізнес, проституцію, лихварство, розповсюдження наркотиків, рекет та іншу протиправну діяльність таких організацій». Важливо врахувати, що судові тлумачення Конституції США не дозволяють законодавчим органам забороняти саме членство в будь-якій організаційній структурі. Відомо, що кілька десятиліть тому ці норми існували для обмеження можливостей комуністичної партії. Йдеться про Закон Маккарена (Закон «Про внутрішню безпеку» від 23 вересня 1950). Він дозволяв застосування особливих заходів по відношенню до тих, хто належав до комуністичних організацій і співчував їм. Аналогічний нормативно-правовий акт у Франції з'явився в 1790 р., як Закон «Ле-Шапель». Він забороняв організаційну єдність осіб однієї професії або одного соціального стану. Тоді мова йшла про відтік профспілок [21, с. 12]. Саме таких аналогій намагаються уникати сьогодні борці з організованими злочинними угрупованнями в демократичних країнах. Належність до організацій не може бути злочином - такий довід адвокатів на процесах проти мафії.

З 1909 року (з уточненням в 1948 році) в США діють норми про загальну злочинну змову і змову з метою заняття торгівлею наркотиками. Ця концепція була покладена в основу Нюрнберзького процесу.

Закон про контроль за організованою економічною злочинністю в США 1970 року сформулював наступні критерії суспільної небезпеки організованих злочинних угруповань:

- 1) «викачування» значних сум з американської економіки;
- 2) отримання влади за допомогою різних форм соціальної експлуатації;
- 3) впровадження в законний бізнес, через суб-організації;
- 4) втручання у вільну конкуренцію [16, с. 211].

Для українців термін «рекет» давно став синонімом організованої злочинності, але згідно з Кримінальним кодексом України дії рекетирів кваліфікуються як вимагання. В США закон відносить до «рекету» будь-яку дію або загрозу, включаючи «тяжке вбивство», викрадення людей, азартні ігри, підпал, пограбування, хабар, вимагання або вживання наркотиків або інших небезпечних лікарських засобів чи прекурсорів, підкуп в галузі спорту, розтрата коштів з пенсійних фондів і фондів соціального забезпечення, вимагання, пов'язане з укладенням угод про кредит, передача інформації про азартні ігри, перешкоджання проведенню кримінального розслідування, перешкоджання застосуванню штатного або місцевого законодавства; втручання в торговельну діяльність, перевезення краденого майна, торгівля контрабандними сигаретами привласнення коштів з фондів профспілок, будь-який злочин, включаючи обман, пов'язаний зі справою про банкрутство, торгівлею цінними паперами або незаконним виробництвом, імпортом.

При цьому «заняття рекетом» припускає принаймні вчинення двох дій рекету, останнє з яких може бути скоєно протягом десяти років (включаючи будь-який термін тюремного ув'язнення) після вчинення попереднього діяння.

Консультативний комітет при правоохоронних органах штату Огайо в 1982 році охарактеризував організовану економічну злочинність «як групу осіб, що діють поза законом з метою отримання фінансової вигоди, що знаходяться в постійній злочинній змові і здатних здійснювати політичний підкуп і контроль для успішного продовження своєї справи ... » [21].

В Японії організована економічна злочинна діяльність не визнається злочином і не розглядається як обтяжуюча обставина при визначенні відповідальності (японські юристи вважають, що такий підхід суперечив би інститутам післявоєнної демократії). В той же час існує декілька визначень, які широко застосовуються у практичній діяльності правоохоронних органів даної держави. Тлумачний словник вказує, що «борекудан» – це об'єднання законнепослушних осіб, які творять погані справи, вдаючись до насильства.

Мін'юст Японії розглядає феномен організованих злочинних угруповань як організацію чи групу, які колективно або поодиначо вчиняли протиправні насильницькі дії. Поліція виходить з того, що це підприємницьке угруповання, яке силою свого об'єднання або організації забезпечує собі існування регулярною протиправною діяльністю.

В офіційних джерелах виділяються наступні відмітні особливості японської моделі організованої економічної злочинності:

- 1) організована економічна злочинність не пред'являє виняткових прав на певні географічні зони як на сфери свого впливу;
- 2) організована економічна злочинність не спирається на родинні та сімейні зв'язки як на основу групової солідарності;
- 3) організована економічна злочинність не прагне зберігати в таємниці свою внутрішню структуру [13, с. 23].

В цілому організовані злочинні угруповання Японії носять більш легальний характер, а держава зуміла домогтися більш ефективного контролю над ними, ніж в інших країнах світу. Певну роль в цьому відіграють традиції: близько 99% населення складають японці (етнічна модель організованої злочинності тут явно терпить фіаско), протягом багатьох років жорстко обмежувався приплив іноземців в країну, населення більше покладається на моральні та корпоративні, ніж на правові норми.

Велике значення мають міжнародно-правові доктрини по боротьбі з організованою економічною злочинністю.

Необхідно навести кілька визначень, наявних в різних документах ООН [10–11]. На думку експертів, в особі організованих злочинних угруповань ми маємо справу зі складними кримінальними видами діяльності, здійснюваними в широких масштабах структурованими групами. Джерелом грошових і владних ресурсів визнається експлуатація ринків незаконних товарів і послуг. Підкреслюється, що феномен організованої економічної злочинності не слід розглядати в якості відстороненого зла або ефемерної небезпеки. Він, швидше, являє собою матеріальну форму незаконного підприємництва. Також вказується на економічну платформу злочинних об'єднань; прагнення до монополізму, принесення ними в законну комерційну діяльність методів насильства і залякування.

На міжнародному семінарі ООН в Суздалі з'явилося «хрестоматійне» визначення організованої економічної злочинності як «відносно масового функціонування стійких керованих співтовариств злочинців, що займаються вчиненням злочинів як промислом (бізнесом) і створюють за допомогою корупції систему захисту від соціального контролю»[10].

Таким чином, законодавчо не визначено поняття організованої економічної злочинності. Проте, виходячи із аналізу окремих норм кримінального права, а також позицій науковців, можна сформулювати наступне визначення. Організована економічна злочинність – це різновид злочинності, що полягає у здійсненні злочинів організованими групами осіб, що об'єднані між собою ієрархічними зв'язками або особистими відносинами, які переслідують основну мету – власне збагачення, шляхом отримання нелегальних прибутків в результаті своїх діянь. До головних напрямів діяльності організованих злочинних угруповань слід віднести: контрабанда, торгівля наркотиками, торгівля людьми, викрадення та подальший збут транспортних засобів, незаконний обіг зброї, фінансові шахрайства, тероризм та піратство, тощо.

2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

В ХХІ ст. українська держава увійшла з серйозною проблемою, пов'язаною з розвитком організованої економічної злочинності. Здобувши великий вплив у сфері економіки в період ринкових реформ, сучасна організована економічна злочинність вийшла на арену політичної боротьби, намагаючись нав'язати свою політику державним структурам і управляти громадською свідомістю. Кримінальні лідери мають свою концепцію влади, кошти і сили для її реалізації. В країні відбувається помітний перерозподіл влади на користь представників організованої злочинності.

Однією з тенденцій сучасної злочинності є прагнення кримінальних структур проникнути і закріпитися в економіці, політиці, управлінні, керівництві великих компаній і фірм. В процесі жорсткої боротьби за право контролювати прибуткові сфери економіки та території, злочинне середовище організовується, залучає до своєї діяльності державний апарат, проникає в структури влади і управління.

Одночасно посилюється вплив організованої економічної злочинності на всі сфери суспільного життя, йде інтенсивна криміналізація свідомості населення, росте загальна кількість вчинюваних злочинів, змінюється структура злочинності, де починають домінувати тяжкі злочини проти особистості та економічні злочини.

Загальні тенденції організованої економічної злочинності наочно проявляються в криміналізації економічних відносин і злитті економічної та загально-кримінальної злочинної діяльності. Зміни, що відбуваються в економіці, нові форми економічних відносин поряд з позитивними результатами неминуче призводять до створення великих злочинних спільнот, контролюючих окремі сфери економіки, промислового виробництва, побутового обслуговування в різних регіонах держави. Особливу загрозу представляють контрабанда стратегічної сировини і сировинних матеріалів,

незаконна торгівля зброєю, банківська злочинність, у тому числі відмивання величезних грошових коштів.

Значне місце в організованій економічній злочинній діяльності займає кредитно-банківська система. Розповсюдженими стають такі злочини, як розкрадання бюджетних грошових засобів. Банківська система використовується для переводу за рубіж величезних капіталів, сконцентрованих у організованих злочинних угруповань. Для зайняття позицій в економіці злочинні структури вкоренились у керівні ланки комерційних банків, акціонерних і спільних підприємств, в нещодавно забороненому гральному бізнесі.

Іншою виразною тенденцією є активне включення в організовану економічну злочинність корумпованих державних службовців. Корупція отримує широке поширення в умовах економічної і політичної нестабільності, будучи, з одного боку, передумовою, а з іншого – одним з виразів організованої злочинності, засобом її прикриття. Будучи питанням не так правовим, скільки соціально-політичним, проблема корупції таїть в собі руйнівну силу для моральних засад суспільства. Наукове дослідження проблеми корупції об'єктивно пов'язане з великими труднощами, що викликані реальними можливостями корумпованих осіб, які володіють істотними владними повноваженнями, перешкоджати будь-яким спробам проникнути в сферу їх кримінальної діяльності.

Корупційна діяльність владних і управлінських структур в певній мірі дозволила організованим злочинним співтовариствам здійснювати свою діяльність в сфері приватизації, акціонування, оренди, біржовій та фінансово-кредитній сфері. Такий стан призводить до того, що відбувається швидке розростання процесу криміналізації суспільства, корупція стала надійним інструментом впливу ділків тіньової економіки на апарат державної влади і управління. Однак сьогодні більшість коштів, якими володіють правоохоронні органи, малоефективні.

При оцінці масштабів організованої економічної злочинності слід мати на увазі її високу латентність, що не дозволяє досить точно оцінити її рівень, структуру і динаміку. Зарубіжні експерти вважають, що латентна частина організованої економічної злочинності в 6-10 разів перевищує зареєстровану правоохоронними органами [14]. Враховуючи це, організовані злочинні структури спеціалізуються на так званих безкарних злочинах, шляхом підкупу схиляють співробітників правоохоронних органів до укриття злочинів від обліку, винесенню необґрунтованих постанов про відмову в порушенні кримінальних справ. Великий резерв латентності містять в собі угоди і контрабандний вивіз за рубіж кольорових і рідкоземельних матеріалів, нафтопродуктів, лісу, інших матеріалів і сировини стратегічного значення, вивезення з країни валютної виручки.

Аналіз стану, рівня, структури, динаміки організованої злочинності дозволяє констатувати, що в найближчому майбутньому слід очікувати подальшого збільшення кількості організованих злочинних співтовариств, їх консолідації, зростання вчинюваних злочинів, розширення сфер злочинної діяльності, збільшення кримінальної активності з використанням фінансово-кредитної та банківської систем. Слід очікувати випереджаючого зростання організованих форм у загальній структурі злочинності та їх впливу на звичайну злочинність, збільшення розмірів збитку, що спричинюється, залучення випадкових злочинців в організовані злочинні співтовариства.

Організована економічна злочинність в Україні має чітко виражені загальні риси, які дозволяють говорити про неї як про цілісний соціальний феномен. Разом з тим центри її локалізації в регіонах мають свою специфіку, яку слід враховувати у діяльності правоохоронних органів.

Вивчення процесу зародження, становлення та розвитку організованої економічної злочинності в Україні показує, що вона, як і злочинність загалом – складне соціальне явище, яке відбиває суспільні економічні та соціально-політичні процеси. Сплеск цього явища спостерігається, як правило, в моменти соціальних потрясінь, зміни економічних відносин в суспільстві.

Політико-економічні, соціальні, криміногенні та інші процеси, що відбувалися в країні не тільки спричинили зростання злочинності, а й призвели до її видозмінення. Поширення організованих форм злочинності, розвиток тероризму, введення в кримінальний оборот великої кількості вогнепальної зброї, наркотизація значних верств населення та ін. Все це сприяє зростанню злочинності в країні та в цілому.

Уже сьогодні можна констатувати, що перехід країни до ринкової економіки супроводжувався посиленням позицій організованої економічної злочинності, в тому числі й через відсутність надійних механізмів захисту економічних структур від її посягань. В сучасних умовах продовжується процес соціальної диференціації, це, в свою чергу, дає потужний сплеск загально кримінальній злочинності. В результаті її поєднання з організованою економічною злочинністю прогнозується зростання криміногенності обстановки в країні. І до цих явищ правоохоронним органам потрібно бути готовими. Очевидно, що додатковим імпульсом такого зростання стане посилення української організованої економічної злочинності по мірі її подальшого впровадження на світовий кримінальний ринок.

Є всі підстави вважати, що в найближчі роки організована економічна злочинність продовжуватиме активно укорінюватись в легальні економічні структури. Можна, наприклад, припустити, що нею будуть використовуватися в корисних інтересах новий етап приватизації, банківська криза і переділ власності. Превентивні заходи по нейтралізації можливих негативних наслідків таких потрібних реформ, безумовно, створять для організованої економічної злочинності значні труднощі, але, як показує світовий досвід, повністю не забезпечать реалізацію радикального механізму захисту.

Не можна випускати з уваги і той факт, що зростання матеріальних доходів організованої злочинності з одного боку, і майбутні суттєві зміни в системі управління економікою, пов'язані із проведеною адміністративною реформою з іншого, зумовлять також новий виток в розвитку корупції. Вона буде спрямована, перш за все, в ті владно-управлінські органи, які реально

будуть формувати економічну політику і, відповідно, мати можливість її коректувати в інтересах кримінального середовища. У зв'язку з цим постає ще одна важлива проблема – посилення політизації організованої злочинності.

Як мені видається, головною особливістю діяльності організованої економічної злочинності в Україні становить її активне проникнення в легальну економіку і фінансову систему. Якщо експерти ООН відносять це явище до прогнозних тенденцій транснаціональних злочинних організацій, то для українських кримінальних структур даний напрямок став пріоритетним, а за обсягами отриманого прибутку перевершує традиційні сфери діяльності організованої злочинності (наркобізнес, незаконний обіг зброї, проституція і т.п.). Саме економічні фактори, насамперед, визначають цілі і форми реалізації організованої злочинної діяльності в Україні [9, с. 40].

Українська організована економічна злочинність активно виходить на міжнародну арену. В числі найбільш поширених видів кримінального бізнесу – викрадення автомобілів в Німеччині, Чехії та Польщі з подальшим їх продажем на чорному ринку в Україні, вимагання грошей за кордоном у великих бізнесменів – вихідців з України, організація нелегальної еміграції жінок з України із їх наступним залученням у заняття проституцією, відмивання нелегальних доходів через фіктивні компанії, інвестиції в нерухомість і банківські операції на Кіпрі, в Австрії, Ліхтенштейні, Швейцарії, Арабських Еміратах і офшорних банківських центрах, контрабанда зброї (аж до компонентів ядерної зброї), антикваріату, посягання на результати інтелектуальної діяльності (аудіо-, відеопіратство, комп'ютерні програми), промислове шпигунство, контрабанда і фальсифікація тютюнових виробів та алкогольної продукції.

Сьогодні українська організована економічна злочинність діє в країнах Східної і Західної Європи, Північної та Південної Америки, Азії, має зв'язок з усіма відомими зарубіжними злочинними організаціями Італії, Росії, США, Колумбії, Японії, Китаю, Ізраїлю.

Перспективна роль української організованої економічної злочинності в формуванні контурів кримінального співтовариства епохи глобалізації визначається рядом факторів.

По-перше, високим ступенем організованості внутрішнього криміналітету, наявністю глибоко укорінених традицій, порівняльно високим рівнем освіти, що дозволяє виходити на світовий рівень, у тому числі і в області «білокомірцевої» злочинності.

По-друге, географічним положенням України, яка на сході та півночі включається в кримінальну кооперацію Російської Федерації, на заході починає домінувати в злочинному світі Східної, а в перспективі і Західної Європи, на півдні бере участь у розвитку наркобізнесу, що здобуває все більшої ваги.

По-третє, організована злочинність в Україні в набагато більшій мірі, ніж в інших країнах, пов'язана з легальною економікою, що робить її сьогодні незамінним елементом в ланцюзі відмивання «брудних» грошей транснаціональної організованої злочинності і перспективною зоною у розвитку її легального бізнесу.

По-четверте, беспрецедентні масштаби незаконного вивозу за рубіж грошових коштів з України (в тому числі і бюджетних) з їх наступною частковою легалізацією були неможливі без організаційної допомоги українських і зарубіжних злочинних формувань, що, з одного боку, послужило зміцненню їх співробітництва, з іншого дозволило створити потужну фінансову базу діяльності української організованої економічної злочинності за кордоном.

По-п'яте, ні в якій іншій розвиненій країні світу (за виключенням, в деяких аспектах, країн Латинської Америки та Росії) організована злочинність не має такого ступеня впливу на органи державної влади, як в Україні, що в найближчій перспективі здатне багаторазово збільшити її можливості по забезпеченню діяльності транснаціональної організованої економічної злочинності, її «прикриттю» і координації [12].

Сьогодні процес формування та інституціоналізації української організованої злочинності практично завершений, і її розвиток вступає в нову

стадію, яка, швидше за все, буде пов'язана зі спробами встановити злочинну гармонію в світовому «кримінальному співтоваристві».

У сучасній кримінологічній літературі, як правило, виділяються три особливості, що характеризують організовану економічну злочинність кінця XX - початку XXI ст.: глобальний розмах операцій, що полягає в традиційній кримінальній активності, але в більш широкому контексті, зростання зв'язків, у тому числі транснаціональних, між різного роду кримінальними співтовариствами, здатність загрожувати стабільності цілих держав, перешкоджаючи їх економічному розвитку і підриваючи демократичні інститути. Саме ці характеристики, насамперед, відображають зростання потужності кримінальних синдикатів і нові якісні параметри організованої злочинності, які полягають в поглибленні зв'язків з міжнародним тероризмом, також прискорений дрейф інтересів злочинних співтовариств в сферу фінансово-економічної діяльності.

Загальна економічна криза, що охопила Україну, призвела до спаду економіки, спричинивши закриття та ліквідацію багатьох підприємств. Безробіття загострило криміногенну ситуацію в депресивних регіонах, створивши ідеальні умови для розвитку злочинності.

Про те, що Тернопільська область є депресивною і перебуває в стані глибокої, усеосяжної кризи, свідчать соціальні та економічні показники, такі як безробіття, падіння рівня і якості життя населення, кризова демографічна ситуація, екологічна ситуація, спад промислового виробництва, інфляція, розвиток злочинності та інші.

Економічні злочини відрізняються від загально кримінальних різноманітністю, інтелектуальним характером, адаптацією злочинців до нових технологій та методами підприємницької діяльності (застосування новітніх електронних засобів платежу, банківських документів), різноманітністю маніпуляцій з процентними ставками за кредитами, ставками оподаткування, наданням різноманітних пільг суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, процесами приватизації державної власності.

Тому розділимо економічні злочини у сфері економіки Тернопільської області за такими напрямками:

- злочини проти власності, зокрема привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, у т.ч. в особливо великих розмірах;

- злочини у сфері господарської діяльності, зокрема фіктивне підприємництво, легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, порушення законодавства про бюджетну систему України, порушення порядку здійснення операцій з металобрухтом, шахрайство з фінансовими ресурсами, незаконна приватизація державного, комунального майна, незаконні дії щодо приватизаційних паперів, недотримання особою обов'язкових умов щодо приватизації державного, комунального майна підприємств та їх подальшого використання;

- злочини у сфері службової діяльності, зокрема зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, хабарництво (одержання хабара, давання хабара);

- злочини, пов'язані (вчинені) з приватизацією, у т.ч. з земельними відносинами, у сфері зовнішньоекономічної діяльності, у сфері банківської діяльності, у т.ч. безпосередньо в банках, на об'єктах паливно-енергетичного комплексу (ПЕК), в агропромисловому комплексі (АПК), з використанням бюджетних коштів, у сфері високих інформаційних технологій.

В Тернопільській області свого часу активно розвивалися харчова та переробна, будівельна промисловість, машинобудування. Сьогодні за всіма показниками ці сфери залишаються збитковими, що спричиняє до збільшення бюджетних витрат для погашення заборгованості по зарплаті, закупівлі нової техніки тощо. Обсяг промислового виробництва в порівняльних цінах – 1,3 млрд.грн., що складає 0,6% від обсягу по Україні. Результати діяльності правоохоронних органів свідчать про те, що на сфери, які розвиваються здебільшого за рахунок дотацій, частіше звертає увагу криміналітет, що призводить до вчинення великої кількості економічних злочинів.

Аналіз організованої економічної злочинності в Україні свідчить, що протягом останніх років динамічно зростають зловживання з кредитними та фінансовими ресурсами у сфері зайняття підприємницькою діяльністю. Зокрема, у 2008-2011 рр. кількість злочинів, пов'язаних з привласненням, розтратою майна або заволодінням ним шляхом зловживання службовим становищем суттєво зросла у більшості регіонів. Найінтенсивнішим зростання кількості таких злочинів було у Волинській, Тернопільській, Запорізькій, Донецькій областях.

Перелічені вище економічні злочини – відносно нові види злочинів в Україні. Наприклад, у сучасних умовах фіктивне підприємство порушує стабільність господарського обороту й дискредитує підприємництво, що не лише завдає майнової шкоди державі, юридичним і фізичним особам, розширює масштаби недобросовісної конкуренції, сприяє обігу та легалізації «брудних коштів», а й створює передумови для ухилення від сплати податків і зборів інших суб'єктів підприємницької діяльності, незаконної конвертації безготівкових коштів у готівку.

Отже, серед областей України Тернопільська область має високі показники таких видів злочинів економічної спрямованості, як привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем. Також численні злочини фіксуються у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЕКОНОМІЧНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Злочинність в сучасних умовах перетворюється на глобальну людську проблему, яка активно вивчається в усьому світі. Організована економічна злочинність – складне антисоціальне явище, яке не має державних кордонів. Багато десятиліть вона супроводжує економічний і культурний розвиток більшості країн світу, стимулюючи такі пороки людського суспільства, як корупція, вимагання, насильство, наркоманія, проституція і т.д.

Організована економічна злочинність в Україні становить серйозну загрозу для країни з реальною небезпекою трансформації демократичної держави в кримінальну. На відміну від організованої економічної злочинності високорозвинених зарубіжних країн, в яких розумна кримінальна політика, здорові ринкові відносини не дозволили злочинному бізнесу проникнути в легальні галузі економіки, витіснивши її в кримінальний гральний, нарко- і порнобізнес. Така суспільно-небезпечна діяльність не зачіпає державних устоїв, не спотворює основоположних соціально-економічних, політичних, моральних принципів державного управління.

У нашій країні організована економічна злочинність спочатку в силу цілого ряду специфічних причин набула політичної значимості, оскільки безпосередньо вторгалася в легальну економіку, а потім і в ринкові відносини, що розвиваються, надавши їм відповідний кримінальний відтінок. Злочини загально кримінальної спрямованості поступаються місцем великомасштабним організованим злочинним акціям, глибокому проникненню через корумповані зв'язки в економіку і фінансову систему, спробам надавати прямий вплив на політику держави в цій сфері.

Разом з тим не можна не відзначити й того, що певна боротьба з організованою економічною злочинністю в нашій державі дійсно ведеться, але вона не завжди має високу ефективність. Вираз «боротьба зі злочинністю» є найбільш поширеним, його закріплено в законодавчих та інших нормативно-правових актах. Однак з урахуванням діяльності держави і правоохоронних

органів спрямованої на боротьбу зі злочинністю, можна стверджувати, що найчастіше здійснюється лише «контроль» у відношенні організованої злочинності. Тобто гласне і негласне вивчення процесів в кримінальному середовищі, ведення оперативно-довідкових обліків, пасивне спостереження за організованою злочинністю, яке не забезпечує стримування її росту.

З урахуванням думки Бодренка Н., в окремих випадках, можна говорити про протидію організованим економічній злочинності під якою слід розуміти прийняття активних заходів впливу на злочинність, але не достатніх для якісної, позитивної її зміни [3, с. 9-12].

В даний час організована економічна злочинність зачіпає всі сфери життя людини і становить загрозу не тільки суспільству, але і державному устрою багатьох країн світу. Організована економічна злочинність має високий ступінь життєздатності, за великим рахунком повністю ліквідувати її неможливо, як би це песимістично не звучало, її можна тільки обмежити, поставити під контроль держави.

На відміну від державних органів, в тому числі і правоохоронних, організована економічна злочинність швидше налагоджує зв'язки за кордоном, швидше реагує на всі зміни, котрі відбуваються в світі.

Найгіршим є положення, при якому відбувається взаємопроникнення провладних чиновників і злочинних організацій, встановлюються симбіотичні зв'язки, відбуваються змови. У цих умовах роль уряду практично зводиться до приховування злочинної діяльності, причому в той же час він стає заручником злочинної організації.

Проблема дотримання законності в органах внутрішніх справ в Україні існує з моменту створення силових структур держави. Тяжіння країни до держав романо-германської системи права створило об'єктивні передумови для ситуації, коли законодавство відстає від процесу суспільного розвитку, і, відповідно, кримінальне законодавство від розвитку криміногенних процесів. Вживані заходи для нейтралізації нових видів кримінальних проявів виявлялися

в цих умовах неадекватними. Злочинці завжди випереджували на крок-другий правоохоронні органи.

Однак головна небезпека полягає в тому, що держава в особі вищих посадових осіб виявилася на утриманні олігархів, які лобіюють потрібні їм закони у Верховній Раді, мають своїх людей у поліції, СБУ, прокуратурі, судах. Зрозуміло, при такому становищі інтереси суспільства, держави розходяться з інтересами правлячої економічної і політичної еліти.

Сформована ситуація не містить значимих передумов для боротьби з корупцією, організованою економічною злочинністю в верхніх її ешелонах, бо інститут попередження злочинності як і будь-який соціальний інститут може функціонувати в системі громадських відносин, які прогресивно розвиваються. В нинішніх умовах економічної кризи, морально-політичної напруженості в суспільстві, про ефективну боротьбу з організованою злочинністю не може бути й мови. Певні можливості боротьби збереглися лише із загальнокримінальною злочинністю (крадіжки, грабежі, розбої, вимагання тощо) від якої страждають, в першу чергу, середні верстви населення. Боротьба з такою злочинністю може бути ефективною, оскільки вона не суперечить інтересам «білокомірцевої» злочинності, або як її ще називають «респектабельної» злочинності – багатих, впливових в економіці, політиці регіонального або національного масштабу. Не дивлячись на те, що ці особи достатньо захищені від загальнокримінальної злочинності державними і приватними охоронними службами, кримінальний світ може створювати певну загрозу, що містить потенційну небезпеку для їхньої власної безпеки.

На сьогоднішній день одним з найбільш небезпечних симптомів криміналізації українського суспільства, що реально загрожує його національній безпеці, є процес легалізації організованої економічної злочинності в тому інформаційному середовищі, носієм якого виступають засоби масової інформації (ЗМІ). Важливе значення має спрямованість і ступінь криміногенного впливу засобів масової інформації на буденну свідомість людей.

Відсутність адекватної інформаційної політики держави, яка орієнтувала б засоби масової інформації на досягнення цілей національної безпеки, на захист населення від злочинності, на підвищення рівня його моральної і правової культури, призводить до зниження анти-кримінального потенціалу суспільства.

Зловживання з боку сучасних ЗМІ подібними методами поглиблюються кримінологічною неписьменністю багатьох журналістів. Завдаючи шкоди морально-ціннісній системі українського суспільства, засоби масової інформації нерідко надають досить виражений криміногенний вплив на масову свідомість і тим самим опосередковано або прямо впливають на стан злочинності і рівень анти-криміногенного потенціалу в суспільстві.

Поряд з цим слід зазначити, що демонстрація в засобах масової інформації сили кримінального світу супроводжується регулярним нагадуванням читачам про зв'язки злочинних авторитетів з представниками влади. Увага аудиторії наполегливо фокусується на перевагах бойової і технічної оснащеності злочинних співтовариств, значно перевершує по тих чи інших показниках озброєність правоохоронних структур. Для більшої переконливості періодично обнародуються дані про інтенсивність відтоку в кримінальні кола колишніх спортсменів, співробітників правоохоронних органів, звільнених у запас військовослужбовців. Підкреслюється зростаючий інтелектуальний потенціал сучасної організованої злочинності, що обслуговується цілою армією «тіньових» радників, консультантів, експертів, юристів.

Надаючи далеко не завжди перевірену і достовірну інформацію про низький рівень розкриття тяжких насильницьких та інших видів злочинів, потенційно підбираючи факти, засоби масової інформації сприяють формуванню у громадян установок на всюдозволеність і безкарність порушень кримінально-правових заборон. Не сприяє формуванню поваги громадян до закону та підвищенню авторитету правоохоронних органів помітне

переважання негативних оцінок їх діяльності у пресі та електронних засобах масової інформації.

Важливий аспект проблеми, що розглядається, полягає в наростаючій тенденції масового, відкритого, публічного порушення прийнятих норм поведінки. Даний процес також посилюється засобами масової інформації, які наполегливо намагаються обґрунтувати неминучий і вимушений характер подібних порушень, фактично навчають громадян навичкам ненормативного (того, що не піддається жодним правилам) і квазі нормативного (керованого нормами, що протирічать загальноприйнятим правилам) поведінки.

Крім того що подібна «роз'яснювальна» робота в засобах масової інформації спрямована проти інтересів правосуддя, порушує права жертв злочинів, вона направлено чи мимоволі сприяє підвищенню правового рівня і професіоналізму злочинців, навчанню недосвідчених, початківців порушників кримінального закону способам його обходу. Іншими словами, вона обумовлює розширення соціальної бази організованої економічної злочинності.

Однак слід зазначити, що масове «засмічення» свідомості глядачів і читачів сценами, пов'язаними з фізичними розправами, жорстокістю і садизмом, породжує відчуття безвиході, беспорядності від постійної загрози кримінальних посягань, породжує гіпертрофоване почуття страху перед злочинністю. Психологи визначають страх як емоцію, що виникає в ситуаціях загрози біологічному чи соціальному існуванню індивіда і спрямовану на джерело дійсної чи уявної небезпеки.

У даному випадку мова вже йде про формування «віктимізації» – процесу перетворення особи в потенційну жертву злочину, який нерозривно пов'язаний з процесом криміналізації. Відсутність адекватної інформаційної політики держави, яка орієнтувала б засоби масової інформації на досягнення цілей національної безпеки, на захист населення від злочинності, на підвищення рівня його моральної і правової культури, призводить до зниження анти-кримінального потенціалу суспільства.

Організована економічна злочинність породила нову кримінальну ситуацію, яка потребує для її вирішення нагальних законодавчих, організаційно-управлінських заходів, значних матеріальних ресурсів на оснащення правоохоронних органів і навчання співробітників новим методам боротьби з організованою економічною злочинною діяльністю.

Однією з причин ситуації в сфері боротьби з організованою економічною злочинністю, що має місце сьогодні, є недостатня наукова розробка проблеми, відсутність чітких і ясних уявлень про стратегію та ідеологію цієї боротьби, а також правової, кримінологічної, криміналістичної і оперативно-розшукової концепції та відповідних наукових рекомендацій з виявлення, розкриття, розслідування та попередження організованої економічної злочинної діяльності.

Сьогодні від представників юридичної науки і практики потрібно не тільки продовження дискусії про конкуренцію різних розпізнавальних технологій, але і внесення конкретних теоретичних, методологічних, нормативних і практичних пропозицій, що ведуть до принципового вирішення проблеми контролю, попередження та боротьби зі злочинністю. Нинішнім можливостям боротьби з організованою економічною злочинністю в Україні найбільшою мірою, на нашу думку, відповідає жорсткий кримінально правовий контроль. Досвід зарубіжних країн свідчить, що за наявності рішучості держави, реалізації розумної анти-кримінальної політики з безумовним дотриманням принципу рівності громадян перед кримінальним законом незалежно від посадового, майнового стану та інших обставин, боротьба зі злочинністю, в тому числі і з організованою, може бути досить ефективною.

ВИСНОВКИ:

Враховуючи те, що сучасне злочинне середовище має стійку тенденцію до вдосконалення злочинної кваліфікації, внутрішньої організованості, професіоналізму, технічної оснащеності тощо. Важливим для забезпечення прав і законних інтересів особи, суспільства і держави від злочинних посягань організованої економічної злочинності є розробка заходів протидії, які були б адекватними проявам, формам і методам здійснення злочинної діяльності цих злочинних угруповань.

Основними, на нашу думку, серед таких заходів є:

1) політичні, що спрямовані на формування політичної культури політичних інституцій держави, ліквідацію політичної корупції, прозорості діяльності політичних партій, формування ними вищих державних органів на засадах високої моральності, професіоналізму, демократії, конкурсного підбору кадрів, ліквідації кумівства, клановості, сімейності тощо;

2) організаційно-правові, що спрямовані на:

а) удосконалення усіх інститутів законодавства про державну службу і, зокрема, щодо добору кадрів на державну службу, належного матеріального стимулювання державних службовців, декларування і контролю за активами та видатками державних службовців, їх близьких осіб, підвищення ефективності механізмів атестації та процедури ротації державних службовців на окремих посадах; законодавче встановлення етичних регуляторів поведінки державних службовців, контроль за їх дотриманням та можливості притягнення до відповідальності за порушення цих правил;

б) удосконалення законодавства у сфері боротьби з організованою економічною злочинністю та здійснення реформи органів кримінальної юстиції, метою якої є становлення в Україні системи кримінальної юстиції та органів правопорядку, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує додержання прав людини й основоположних свобод та є спроможною на ранніх стадіях здійснювати профілактику проявів організованої злочинності, виявляти та документувати

оперативно-розшуковими засобами її прояви, ефективно здійснювати досудове розслідування та судовий розгляд кримінальних проваджень.

Запропонованими заходами не вичерпується підвищення ефективності системи протидії організованій економічній злочинності, подальша їх розробка є одним із основних напрямів діяльності науковців і законодавців. На основі аналізу наукових досліджень, статистичних даних та матеріалів рішень колегії МВС України слід зазначити, що за сучасних умов основними тенденціями розвитку організованої економічної злочинності в Україні є: розширення сфери їх діяльності, проникнення її до сфер політики, економіки, в органи державної влади і управління, у правоохоронні та судові органи, поява нових видів злочинної діяльності, професіоналізація, криміналізація всіх основних сфер життєдіяльності суспільства, транснаціональний характер, розробка новітніх засобів протидії правоохоронним органам та інші негативні явища, що знижують можливість її виявлення та подолання.

Отже, організована економічна злочинність в Україні має двоякий характер причин її існування. З одного боку, це недостатня ефективність каральних засобів до порушників встановленого господарського правопорядку, а з іншого – недосконалість самого порядку. Двоякий характер досліджуваного кримінального явища повинен, відповідно, визначати й політику впливу на нього, умови й фактори, що призводять до розвитку організованої економічної злочинності. При цьому акцент слід робити не лише на каральних заходах. Такий вплив на економічну злочинність буде в сучасних умовах недостатнім. Необхідно (і це є головним) вдосконалювати господарський правопорядок, розробляти нові підходи до вдосконалення господарського, податкового законодавства.

У процесі аналізу стану організованої економічної злочинності на етапі виявлення причин зростання її рівня, безумовно, буде визначено й інші чинники юридичного, організаційного, ідеологічного характеру, усунення яких сприятиме підвищенню ефективності боротьби з цим явищем. Саме вони є визначальними для формування, відповідно до виявлених причин, проблем

правопорядку, завдань державної стратегічної анти кримінальної політики, державних програм боротьби з організованою економічною злочинністю. Такі завдання мають виконуватися на другому етапі формування державних програм боротьби з цим видом злочинності.

На нашу думку, найважливішим є третій етап, що полягає у визначенні альтернативних засобів з виконання сформульованих завдань та виборі найкращої альтернативи. На цьому етапі важливо враховувати напрацьовані в науковій сфері нові ідеї і погляди щодо економічної безпеки, пропозиції з удосконалення господарського правопорядку, спрямовані на її забезпечення. Правильно обрані й належно сформульовані ідеї матимуть значний синергетичний потенціал.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бова А. Організована злочинність за умов глобалізації : [Електронний ресурс] / А. Бова. – Режим доступу: http://www.universum.org.ua/journal/2012/bova_7.html.
2. Бойко А.М. Детермінація організованої економічної злочинності в умовах переходу до ринкової економіки : [монографія] / А.М. Бойко. — Львів, 2008. — 380 с.
3. Бондаренко Н.О. Кримінально-правові аспекти протидії економічним злочинам та корупції / Н. О. Бондаренко. - О.: Юрид. літ. - 2011 . - 28 с.
4. Вербенский М.Г. Тенденции транснациональной организованной преступности в Украине / М.Г. Вербенский // Право и общество. — 2010. — N 2. — С. 101-106.
5. Голіна В.В. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми боротьби з бандитизмом / В.В. Голіна. – Харків : Регіон-інформ, 2012. – С.36-41.
6. Джужа О.М. Феномен – організована злочинність / Міжвідомчий наук.-дослід. центр при Координаційному комітеті по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентіві України // О.М. Джужа, В.В. Василевич // Наук.-прак. журнал «Боротьба з організованою злочинністю і корупцією» (теорія і практика). – К.: 2013, – С.15 – 25.
7. Жук В. Г. Щодо кваліфікації злочинних об'єднань / Жук В. Г., Кузнецов В. В., Смаглюк О. В. // Адвокат - № 2. - 2014. – С. 61-72.
8. Жерновой М.В. Российская организованная преступность: транснациональные аспекты / М.В. Жерновой, А.Н. Сухаренко. — М. : ФГКУ «ВНИИ МВД России», 2012. — 34 с.
9. Катеринчук І. Міжнародне співробітництво в боротьбі із злочинами у сфері зовнішньоекономічної діяльності / І. Катеринчук // Підприємництво, господарство, право. — 2012. — №12. – С. 39-44.

10. Конвенція ООН проти корупції від 31 жовтня 2003 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.inter.criminology.org.ua
11. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Прийнята резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.inter.criminology.org.ua
12. Кондратьев Я. Ю. Борьба с организованной преступностью в Украине / Я. Ю. Кондратьев // Научный вестник Национальной академии внутренних дел Украины. — 2013. — №5. — С. 101-110.
13. Кузьмін С.А. До питання про наукове визначення організованої групи, як структурної складової організованої злочинності / С.А. Кузьмін // Борьба с организованной преступностью і корупцією (теорія і практика). – Київ, 2009. – №20. – С. 215-222.
14. Новицький Г.В. Поняття і форми співучасті у злочині за кримінальним правом України / Новицький Г.В. – К. : Вища школа, 2011. – 96 с.
15. Чебан В.В. Геополитические причины преступности в России / В.В. Чебан // Евразийский вестник. - 2013. - С. 229-235.
16. Abadisky H. Organized Crime / H. Abadisky.- Nelson-Hall, Chicago 2013. – 435 p.
17. Arlacchi P. Mafia Business. The Mafia Ethic and the Spirit of Capitalism / Pino Arlacchi. – Verso,2012. – 233 p.
18. Block A. Space, Time and Organized Crime. Transaction publishers / Alan Block. -2013. – 218 p.
19. Joseph L. Albini, R.E. Rogers, Victor Shabalin. Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function / Joseph L. Albini, R.E. Rogers, Victor Shabalin // Trends in Organized Crime. – 2014. - Vol.3. - №1. – P. 210-218/
20. Scott P. Boylan. Organized Crime and Corruption in Russia: Implications for US and International Law / P. Boylan Scott // Trends in Organized Crime. - 2014. Vol.3. №1. – P.200-209.

21. Shelley L. Criminal Kaleidoscope / L.Shelley // European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice. –2012 -. №3. – P. 11-15.